

FRISK OSLOFJORD

PROSJEKTBEKRIVELSE

versjon 01.11.18

Den økologiske tilstanden i Oslofjorden er svekket. Flere fiskeslag er i ferd med å bli borte og viktige leveområder som tareskog og ålegrasenger har gått tilbake de senere år. Sentrale samfunnsaktører går nå sammen om å styrke kunnskapsgrunnlaget om det marine miljøet. Et marint økologisk grunnkart må framskaffes. Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker er prosjektområdet, samtidig som prosjektet har fokus på overføringsverdi til andre deler av kysten vår.

Kunnskap om naturens tilstand under de blå flater er avgjørende i forvaltningen av de marine ressurser og kystverdier. Videreføring av en levende kystkultur er avhengig av en levende kyst. Befolkningen må gis mer kunnskap om livet i havet for å styrke et bredt eierskap til de tiltak som må gjennomføres. En særlig viktig gruppe vil være framtidige beslutningstakere, som i dag er barn og unge.

Bakgrunn

Med økende press på kystsonen og et ønske om å unngå utvikling i blinde, er vi avhengig av grunnleggende kunnskap om det som befinner seg under de blå flater og kunnskap om samspillet i det marine fysiske, biologiske og kjemiske miljøet. I et pågående arbeid med prosjektet «Krafttak for kysttorsken» har vi flere ubesvarte spørsmål/kunnskapshull, ikke minst om utbredelse av og tilstand til naturtyper som er viktige for torsken. Det er disse kunnskapshullene som er utgangspunktet for dette prosjektet. Uten den kunnskapstilførsel som vi foreslår her, vil kritisk viktig kunnskap mangle og resultere i en mindre treffsikker forvaltning. En gjennomføring av «FRISK OSLOFJORD» vil være et viktig tilskudd i arbeidet med å redde kysttorsken og flere andre fiskeslag som er i samme situasjon. Resultatet av «Krafttak for kysttorsken» og «FRISK OSLOFJORD» vil kunne få stor overføringsverdi til andre tilsvarende kystområder.

FRISK OSLOFJORD prosjektet er også noe mer enn å lage høyoppløselige økologiske grunnkart for Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker. FRISK OSLOFJORD skal ta i bruk ny teknologi og metodikk for effektiv bunnkartlegging og FRISK OSLOFJORD skal utvikle en kunnskapsbank for å ta vare på og formidle kunnskap om det marine miljøet inn i framtiden til barn og unge, beslutningstakere, allmennheten og medier.

Oslofjorden er Norges mest urbane og folketette kystlinje med svært populære natur- og friluftsområder. Området har nærhet til mange byer, landets hovedstad, flere flyplasser og for øvrig er kommunikasjonene gode. Etter hvert som natur- og kulturbaserte næringer blir viktigere og viktigere, vil Oslofjorden med dens mange kvaliteter kunne få en enda større strategisk betydning i årene som kommer. Denne utviklingen gjenspeiles blant annet ved at Ytre Oslofjord har fått landets to første marine nasjonalparker. Dette har slått godt an i befolkningen og er en indikasjon på en ny tid. Oslofjorden vil i større grad enn tidligere også være med på å promotere Norge som reiselivsdestinasjon. Med en slik utvikling vil det være viktig å hegne om de verdiene som området representerer.

Gjennom mange tiår har det vært negativ miljøpåvirkning fra lokale og langtransporterte tilførsler og gjennom kunnskapsløs bruk av kysten og dens ressurser. Vi ønsker nå å ta et krafttak for å styrke kunnskapsgrunnlaget for bærekraftig forvaltning og bruk og å spre kunnskap om det marine miljøet i langt større grad enn tidligere til befolkningen og spesielt til framtidige beslutningstakere, som i dag er barn og unge.

Visjon

Visjonen bak prosjektet FRISK OSLOFJORD er en frisk fjord rik på friluftsliv og naturopplevelser for kommende generasjoner med godt biologisk mangfold og god tilgang på fiskeressurser som vil bidra til en levende kystkultur og styrke grunnlaget for grønne næringer i Norges mest folkerike område. Kunnskap skal bidra til grunnlaget for bærekraftig forvaltning og utvikling av de marine ressursene og det marine miljøet.

Mål

Nasjonalparkene byr på den flotteste naturen vi har i Norge med stor variasjonen og stort mangfold av viktige samfunnsverdier knyttet til landskap, geologi og biologi på land og i sjø, som igjen er grunnlaget for spennende kystkultur med kombinasjon av fiske, landbruk og sjøfart gjennom generasjoner, med tilhørende kulturminner. Det er et mål å avbøte den begrensede kunnskapen vi har over landskap og naturverdier under de blå flater med et pilotkartleggingsprosjekt for så å kunne formidle ny kunnskap om det marine miljøet under vann i Færder- og Ytre Hvaler nasjonalparker.

FRISK OSLOFJORD vil i alle sine aktiviteter ha et todelt siktemål:

- frambringe ny kunnskap og grunnlag for framtidig forvaltning
- formidling av kunnskap til befolkningen og særlig barn og unge

Dette siktemål skal oppnås gjennom 3 definerte arbeidsmål (gitt dagens finansiering):

A. Frambringe økologiske grunnkart bestående av flere ulike temakart:

- Topografi, geologi, oseanografi og biologi
- Naturtypers utbredelse og tilstand
- Arkeologiske funn
- Marint avfall og annet menneskelig fotavtrykk

B. Utvikle en kunnskapsbank til formidling av kunnskap om det marine miljøet til barn og unge, beslutningstakere og medier, i form av:

- Undervisningspakker på ulike alderstrinn opp til videregående
- Popularisert stoff til mediene, nettsider, sosial medier og utstillinger
- Artikler og foredrag
- Film og video

C. Søke samarbeid og synergi med andre nasjonalparkaktiviteter og med andre prosjekt i Ytre Oslofjord, som:

- Informasjonsformidling
- Krafftak for kysttorsk (v/HI m.fl.)
- Martini (Understanding and predicting water quality for ecosystem-based management of Norwegian fjords, coastal waters and seas) (v/ NIVA m.fl.)
- Overvåkingsprogram i Ytre Oslofjord (HI, NIVA, m.fl.)
- Helhetlig plan for Oslofjorden (startes opp i 2018 og ledes fra Miljødirektoratet)
- Samarbeid med andre marine nasjonalparker i Skagerrak

Innhold

Prosjektets innhold er beskrevet i søknad (sendt av Havforskningsinstituttet, Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker) og i tilsvar i form av gavebrev fra Sparebankstiftelsen DNB og brev fra Klima og miljødepartementet. Faglig innhold er i tillegg definert av prosjektets finansielle rammer. Prosjektet har en tidsramme på ca 3 år og vil med oppstart høsten 2018 løpe ut år 2021.

A. Økologisk grunnkart

«Økologiske grunnkart» er et nytt begrep og innholdet i «marine økologiske grunnkart» må utvikles. FRISK OSLOFJORD er i så måte et pilotprosjekt. Økologisk grunnkart vil bygges på mange kunnskapslag hvor «marine grunnkart» ligger i bunn. Marine grunnkart består av:

- Batymetri/topografi
- Geologi
- Biologi
- Oseanografi
- Arkeologiske funn
- Marin søppel

Bunntopografi er tid- og kostnadskreven, men målet er å dekke størst mulig og representativt areal av nasjonalparkene (se kart i vedlegg). Utvikling av ny, kostnadseffektiv metodikk for kystkartlegging skal skje sammen med tradisjonell MAREANO-metodikk, dette for å sikre kvalitet og sammenlignbarhet med nasjonal kartlegging av havområdene.

Alle kart er digitale og det vil utvikles nye presentasjonsformer som også tar inn kunnskap om tilstand og miljøkvalitet, for å gi et best mulig kunnskapsgrunnlag for forståelse av naturkvaliteter, vannmasser og sammenhenger mellom tilstand i havbunnen, vannmassene og fisken som svømmer i dette havrommet.

Kartene lages ved prøvetaking på flere nivå og settes sammen til ulike produkter. Til grunn legges bunntopografi (bathymetri) og bunnegenskaper (reflektivitet) som måles heldekkende med ekkolodd. Videofilm av bunnen og bunnprøver tas i transekter og punkter, og i utvalgte områder gjøres det detaljkartlegging. Dette settes sammen (beregninger, modellering) til heldekkende kart over havbunnen, geologien, utbredelsen av naturtyper, kulturminner, søppel m.v.

Gjennom videre analyser og supplerende innsamlinger skal kartproduktene så langt det er mulig illustrere følgende:

- Naturtypenes utbredelse og tilstand
- Klassifisering av verneverdier, biotoper og kulturminner
- Klassifisering av belastninger og behov for tiltak:
 - Sjøbunnens nedslammingsgrad
 - Tilførsler av næringsalter og jordpartikler
 - Fremmede arter
 - Miljøgifter
 - Marint avfall og tekniske inngrep
- Klassifisering av salt og temperatur
- Beskrivelse av bølger og havstrømmer

B. Kunnskapsbank

FRISK OSLOFJORD har som mål å utvikle en kunnskapsbank der formålet er ta vare på og formidle kunnskap om det marine miljøet inn i framtiden til barn og unge, beslutningstakere og medier. Dette er et utviklingsprosjekt godt forankret hos deltakende institusjoner, prosjekteier og skole-eiere, hvor skole-eiere og nasjonalparkene har styring med utvikling av kunnskapsbanken. Kunnskapsbanken skal inneholde et representativt utsnitt av popularisert marin kunnskap knyttet til Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker som:

- Havlandskapet
- Naturtypenes forekomst, kjennetegn, egenskaper og økologiske funksjoner
- Kunnskap om nøkkelarter
- Miljøpåvirkning
- Marine kulturminner med tilknyttede historier
- Marin forsøpling og tiltak

Det er et mål å utvikle følgende produkter:

- Undervisningspakker på ulike alderstrinn opp til videregående
- Popularisert stoff til mediene, nettsider, sosial medier og utstillinger
- Artikler og foredrag
- Film og video på nettsider og visningsentre i nasjonalparkene

C. Samarbeid og synergi

I Oslofjorden finnes data fra en rekke kartlegginger og ulike typer overvåking. Disse dataene må så langt som mulig innarbeides i produktene som lages gjennom «Frisk Oslofjord». Tilgjengelig data og kunnskap er tema for workshop som arrangeres i november 2018. Det gis åpning for at prosjektbeskrivelsen kan justeres og legges fram for styringsgruppen på nytt, etter arbeidsseminaret. Noen samarbeids og synergipunkter:

- Informasjonsformidling: De marine nasjonalparkene har felles utfordringer og interesser mht. formidling av det marine landskapet og naturverdier som generelt ligger skjult og ukjent for allmennheten. Ikke minst er det utfordringer knyttet til framstilling av kunnskap innovativ forståelig måte.
- «Krafttak for kysttorsk» er et stort, pågående prosjekt i Ytre Oslofjord med flere felles interesseflater mot FRISK OSLOFJORD, som å sette en ramme av bunnforhold, naturtilstand og oseanografiske forhold vil være av nytte for «Krafttak for kysttorsk», samtidig som dette prosjektet vil samle kunnskap som er viktig for produksjon av «økologiske grunnkart». Det er naturlig å søke samarbeid med dette prosjektet.
- «Martini» er Forskningsrådsprosjekt ledet av NIVA med fokus på vannforskriftens krav til god økologisk tilstand i våre vannforekomster. Prosjektet skal ha fokus på Oslofjorden og Skagerrak og ha samarbeid med lokale vannmiljømyndigheter og vil med sine analyser av miljøforhold og naturtilstand gi input til FRISK OSLOFJORD samtidig som marine grunnkart kan bidra med kunnskap til Martini. Det er naturlig å søke samarbeid med dette prosjektet.
- Kartleggings og overvåkingsprosjekt: Nasjonal naturtypekartlegging, Kystovervåking/ ØKOKYST, Overvåking av Ytre Oslofjord, undersøkelser i regi av Universitetene, grunnlagsdokumenter ifm. opprettelse av nasjonalparkene m.fl. er viktige kunnskapskilder.
- Prosjektforslag på sel og brisling er to ikke-finansierte prosjekt som berører viktige faktorer med stor allmenn oppmerksomhet i spørsmålet om situasjonen for kysttorsk. Det sees på som en fordel om ev. prosjekt på sel og brisling også vil kunne underlegges Styringsgruppen.
- Helhetlig plan for Oslofjorden settes i gang i 2018 og vil bli styrt fra Miljødirektoratet.

Organisering, roller og styring

Nedenfor beskrevet organisering har tatt utgangspunkt i søknad (sendt av Havforskningsinstituttet, Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker) og i tilsvar i form av gavebrev fra Sparebankstiftelsen DNB og brev fra Klima og miljødepartementet.

Basert på dette er det i gang et arbeid med å sette opp en struktur med en prosjekteier, en administrativ enhet, en utøvende gruppe av deltakende institusjoner/partnere, prosjektledere på hovednivå og på arbeidsoppgaver, samt et ønske om å styrke prosjektet med en styringsgruppe og eventuelle referansegrupper.

Styringsgruppe:

Det foreslås at «Frisk Oslofjord» skal ligge under samme styringsgruppe som «Krafttak for kysttorsken», med følgende sammensetning:

- Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker 2
- Vestfold fylkeskommune 1

- Østfold fylkeskommune 1
- Miljødirektoratet 1
- Fiskeridirektoratet 1
- Fiskerlaget 1
- Småfiskern 1

Styringsgruppen skal bidra til suksess i prosjektet «Frisk Oslofjord» og det bør gis rom for utvidelse av styringsgruppen med representanter som styringsgruppen finne viktige. Vestfold fylkeskommune foreslår at Kongsberg Maritime går inn i styringsgruppen. Videre kan det være behov for at en av fylkesmennene sitter i styringsgruppen. Vestsvensk marin forskning sitter med mye kunnskap om disse farvannene. Det vil styrke prosjektet om Kosterhavet nasjonalpark kan sitte i styringsgruppen. De har nært samarbeid med svensk marin forskning.

Det foreslås at følgende saker skal legges fram for styringsgruppen:

- Prosjektplan, budsjett og finansiering (for hele prosjektperioden)
- Årlige arbeidsplaner, herunder eventuelle justeringer i forhold til prosjektplanen
- Rapportering om framdrift, resultater og behov

Prosjekteier:

- Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker

Bevilgning er gitt til Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker og Havforskningsinstituttet. Det er derfor naturlig at nasjonalparken er eier av prosjektet og har styring med prosjektgjennomføring. Dette vil sikre at prosjektet er godt forankret i nasjonalparkstyrene. Dette vil også sikre forankring til Miljødirektoratet som har et overordnet ansvar for nasjonalparkene.

Prosjektledelse:

- Havforskningsinstituttet v/ Frithjof Moy

Havforskningsinstituttet vil ta administrativt og økonomisk ansvar for prosjektet. Det innebærer ansvar for samarbeidsavtaler med partnere og fungere som finansiell bank for prosjektet, samt ha et overordnet ansvar for prosjektgjennomføring.

Prosjektpartnere:

- Havforskningsinstituttet (HI)
- Kartverket (KV)
- Norges geologiske undersøkelse (NGU)
- Kongsberg Maritime (KM)
- Norsk institutt for vannforskning (NIVA)
- Vitensenteret Inspiria i Østfold

Alle organisasjoner som deltar i det operative arbeidet skal ha en egen prosjektansvarlig.

Det kan bli aktuelt å etablere flere partnere i prosjektet for å sikre god måloppnåelse.

Arbeidspakke Økologisk grunnkart:

Havforskningsinstituttet leder arbeidspakken på overordnet nivå med ansvar for å koordinere arbeidsoppgaver slik at utbyttet blir best mulig opp mot målsetningen.

Arbeidsoppgaver er under etablering i felles arbeidsmøter og prosjektpartnere vil ta ansvar for en eller flere oppgaver. I første omgang er noen områder definert som

- Havforskningsinstituttet: biologiske bunnkart og vannmasser
- Kartverket: dybdekart og avledede produkter
- Norges geologiske undersøkelse: sedimentkart og avledede produkter
- Kongsberg Maritime: ny teknologi og formidlingsformer

- Norsk institutt for vannforskning: gruntvannøkologi og -teknologi

Arbeidspakke Kunnskapsbank:

Det er foreslått at fylkeskommunene og vertskommunene etablerer en egen prosjektledelse/prosjektleder for arbeidet med kunnskapsbanken. Faglig prosjektledelse, økonomisk og administrativt ansvar legges til samme organisasjon. Prosjektledelsen oppretter en egen arbeidsgruppe for arbeidet med kunnskapsbanken. Gruppen skal ha representanter fra skoleeierne, operative skoleenheter, prosjektpartner (informasjonsmedarbeider), frivillige organisasjoner, media og relevante besøkssentre (Ytre Hvaler, Færder og Ilene). Formidling vil være en hovedaktivitet for alle prosjektpartnere og arbeidet med kunnskapsbanken skal sikre både formidling og nye former for formidling. Inspiria er gitt i oppgave å gjennomføre et forprosjekt fram til medio januar 2019.

Sekretariat

Det arbeides med å opprette et nettverksekretariat som kan ha en koordinerende rolle i prosjektet og med styringsgruppen, for å sikre helheten i prosjektet og at nasjonalparkenes behov blir ivaretatt. Sekretariatet skal bestå av:

- Nasjonalparkene (overordnet koordinering)
- Prosjektledelse økologisk grunnkart (HI)
- Prosjektledelse kunnskapsbank
- Prosjektansvarlige for Frisk Oslofjord i Østfold og Vestfold fylkeskommuner, Kongsberggruppen, NIVA, Statens Kartverk og NGU

Nasjonalparkene koordinerer arbeidet inn mot styringsgruppen, nasjonalparkstyrene og forvaltningen forøvrig.

Referansegruppe

Det kan vurderes å opprette tidsbegrensede eller permanente referansegrupper under prosjektledelsen for delprosjektene, for spesielle temaer.

Budsjett og finansiering

Finansgrunnlag:

Følgende oversikt viser hvilken finansiering som er lagt til grunn i prosjektet.

Sparebankstiftelsen-DNB, Klima- og miljødepartementet og Østfold og Vestfold Fylkeskommuner har gitt tilsagn på til sammen 19 mill kr til prosjektet. Havforskningsinstituttet, Kongsberg Maritime og NGU har så langt gått inn med betydelig egenfinansierings. Samlet utgjør gitte bevilgninger og tilsagn pr. dato ca 25 mill.

(Finansieringen av arbeidet med sel og brisling er foreløpig ikke er på plass.)

HI vil fungere som bank for prosjektet og be om utbetaling av gave fra Sparebankstiftelsen iht gavebrev pålydende 15 mill og følger opp rutiner for utbetaling og økonomirapportering. KLD har gitt betalingsfullmakt på kr 670 000 til Miljødirektoratet for 2018 og HI følger opp rutiner for utbetaling og økonomirapportering.

Budsjettdisponering

HI forvalter hele tilskuddsbeløpet til prosjektet og overfører midler til prosjektpartnere i tråd med godkjent budsjett. HI har det samlede ansvar for økonomiforvaltningen og økonomisk rapportering. Utbetaling av tilskuddsbeløp skjer i henhold til vedtatte betalingsplaner, tentativt 50% av avtalt tilskuddsbeløp for året faktureres innen 1. mars gjeldende år og resten av påløpt /avtalt tilskuddsbeløp for året faktureres innen 30. november gjeldende år. Kostnader skal angis særskilt slik

at regnskap kan godkjennes av revisor iht reglement for mottak av gave fra Sparebankstiftelsen DNB og utbetaling av tilskudd fra KLD/Miljødirektoratet.

Framdriftsplan for prosjektperioden

En framdriftsplan settes opp i tabell samkjørt med budsjettoppsettet. Denne settes opp i arbeidsmøtet i november. Under er det forslag til milepæler (for 2018) som skal bakes inn.

- Saksframlegg (dette dokument) til styringsgruppen 28. august der hoveddrammene for prosjektet beskrives. Deadline 20 august.
- Lage saksframlegg til de to fylkeskommunene, jf. prosjektsøknaden og finansieringsforslag
- Lyse ut Prosjektsekretærstilling
- Økologiske grunnkart: Avklare roller og aktiviteter med samarbeidspartnere i august/september. Starte arbeidet med å kartlegge og innhente eksisterende kunnskap
- Økologiske grunnkart: Planlegge og ev teste kartleggingsutstyr/kartleggingselementer
- Kunnskapsbanken: Gjennomføre forankrings- og planleggingsmøter innen november – skoleeiere, rektorer, besøkssentre
- Forberede program og invitasjoner til prosjektkonferanse i november. Ansvar: Bjørn nasjonalparkene
- Klargjøring for gjennomførende aktiviteter i 2019

Informasjonsrutiner innad i prosjektet og ut mot allmenheten

- Det lages egen logo for Frisk Oslofjord som brukes i informasjonsarbeid og på notater/brevark.
- Saker som skal legges fram for styringsgruppen koordineres av prosjekteier
- Følgende saker avklares i nettverkssekretariatet:
 - Fagnotater som viser forslag til faglig innhold og gjennomføring av faglig aktivitet
 - Sakskart og saker som skal legges fram for styringsgruppen
 - Kopi av innkalling til styringsgruppen med vedlegg
 - Utkast til rapporteringer
 - Utkast til fagartikler
 - Initiativ til mediesaker, så langt det er mulig
 - Info om saker til nettsider
- Det lages egen prosjektfane for Frisk Oslofjord på nasjonalparkenes nettside. Styresaker og nyhetssaker legges der. Det er ønskelig at andre deltakende organisasjoner lager linker til denne informasjonen på sine egne nettsider.
- Prosjektmedarbeider ved HI inngår i nettredaksjonen for nasjonalparkenes nettsider og forbereder dessuten fagartikler og saker til media.